

ارتقای تعاملات اجتماعی در مجتمع‌های مسکونی، در جهت افزایش حس - تعلق به مکان: ارائه راه کارهای طراحی معماری

مهسا حقانی*۱

۱- کارشناس ارشد معماری، Mhs.haghani@yahoo.com

چکیده

محیط در برگرفته‌ی انسان‌هاست و بدون در نظر گرفتن نیازهای فردی و اجتماعی انسان، نمی‌توان آن را توصیف و یا تفسیر نمود؛ مؤلفه‌های رفتار اجتماعی افراد، احساس سرزندگی، امنیت و... آن‌ها تحت تأثیر عوامل متعددی همچون عوامل محیطی - کالبدی است. توجه به این امر بخصوص در مجموعه‌های مسکونی اهمیت ویژه‌ای می‌یابد؛ زیرا مسکن به مثابه پرجمع‌ترین عنصر کالبدی محیط، بیشترین تأثیر را بر محیط‌های زندگی به‌ویژه در مقیاس انسانی یعنی در سطح محلات و زندگی روزمره برجای می‌گذارد؛ اما تحولات فرآیند اسکان مسکن معاصر، موجب کاهش روابط اجتماعی گشته است که پیامدهای روانشناختی بسیاری، همچون عدم حس تعلق به مکان را در پی داشته است. در این راستا، پژوهش حاضر با رویکردی توصیفی - تحلیلی، با هدف بازنگری در نحوه‌ی پاسخگویی به نیازهای اجتماعی افراد در فضای معماری، با بررسی ماهیت نیازهای اجتماعی و چگونگی شکل‌گیری روابط اجتماعی افراد از یک سو و بررسی عوامل تأثیرگذار محیطی بر روابط اجتماعی، سعی می‌شود تا مختصات یک کالبد مناسب برای پاسخگویی هرچه بیشتر به نیازهای اجتماعی افراد در فضای مجتمع‌های مسکونی، در جهت ارتقای حس تعلق به مکان، بررسی شود و در نهایت راه کارهای طراحی معماری در جهت افزایش تعاملات اجتماعی فراهم می‌آورد.

واژه‌های کلیدی: حس تعلق به مکان، تعاملات اجتماعی، طراحی معماری، مجتمع مسکونی.

۱- مقدمه

یکی از اهداف آرمانی طراحان، معماران و برنامه‌ریزان شهری خلق رابطه‌ای متناسب بین انسان‌ها و محیط پیرامون آن‌ها است. برای رسیدن به این هدف آن‌ها باید شناخت درست و کالبدی از رفتار انسان و روابط آن در محیط‌های متفاوت داشته باشند، به صورتی که پیوند فرد و مکان را محکم‌تر سازند. خانه‌های کنونی با توجه به ویژگی‌های زندگی امروزه، قابلیت پاسخگویی به بسیاری از نیازهای انسان ایرانی را ندارند. فقدان حس تعلق به فضاهای برخی خانه‌های امروزه، با توجه به انبوه‌سازی و روند غیرقابل کنترل ساخت خانه و گم‌گشتگی مخاطبان این خانه‌ها و اهمیت آن به عنوان اولین فضایی که آدمی احساس تعلق را در آن تجربه می‌کند، از دغدغه‌های علم معماری و معماران اکنون می‌باشد. فقدان آن آشفستگی انسان امروزه را به همراه دارد در نتیجه بازنگری به نقش عناصر معمارانه هویت‌ساز این فضاها در خانه و القای حس تعلق از ضروری‌ترین مسائل می‌باشد. یکی از عوامل مؤثر در افزایش حس تعلق به مکان، تعامل و ارتباط اجتماعی افراد با یکدیگر است. در سال‌های اخیر، کمی‌نگری به مسأله مسکن و عدم توجه به کیفیات و نیازهای بهره‌برداران موجب گشته است؛ که محیط کالبدی ایجاد شده در مجتمع‌های مسکونی، به‌طور عملی از مناسبات دوستانه ساکنان جلوگیری کرده و مردم را از تعاملات اجتماعی مناسب دلسرد نموده است. راه‌حل این مسأله از نظر اندیشمندان علوم اجتماعی، بازسازی این روابط با اتخاذ راه کارهای طراحی در جهت فراهم آوردن عرصه‌های تعامل می‌باشد. هنگامی که در برنامه‌ریزی و طراحی فضای باز مجتمع‌های مسکونی بتوان زمینه‌ساز حضورپذیری،